

економічні та інші особливості, а внутрішньоринковий простір країни структурно неоднорідний.

Основними принципами регіональної політики є програмування, концентрації, синергії та синхронізації дій, поляризованого розвитку, додатковості, субсидіарності, збалансованого розвитку, партнерства та єдності. Їх дійсно потрібно дотримуватися, що сприятиме вищій ефективності регіональної політики. Втім, якщо йдеться про внутрішній ринок, то ініціатором та головним реалізатором політики його становлення і збалансованого розвитку мають бути місцеві та регіональні органи влади. Підставами для цього є системний і комплексний вплив параметрів внутрішнього ринку на головні складові і передумови соціально-економічного розвитку територій.

Ці напрацювання мають важливе теоретико-методичне значення та повинні застосовуватися у плануванні та реалізації регіональної політики розвитку внутрішнього ринку, зокрема для економічного передбачення можливих сценаріїв розвитку та забезпечення синтезу керуючих впливів із заданим ендегенним визначенням інтегрального показника – валового регіонального продукту і темпів його зростання як результату комплексної взаємодії чинників попиту і пропозиції.

Додамо, що реалізація регіональної політики потребує її впровадження, зокрема шляхом здійснення регуляторної політики – комплексу заходів із удосконалення правового регулювання господарських відносин, адміністративних відносин між регуляторними та іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання. Це має важливе значення для ефективного функціонування і подальшого розвитку внутрішнього ринку регіону.

Висновки. Внутрішній ринок відіграє важливу системно забезпечувальну соціально-економічну роль відносно регіонального розвитку та забезпечення раціонального розміщення продуктивних сил, адже його розвиток та раціональні структурні співвідношення позитивно позначаються на зростанні місцевого виробництва, торговельно-посередницької діяльності та ВРП, фінансово-інвестиційному, інтелектуально-кадровому та матеріально-технічному забезпеченні реального сектору, розвитку інституціонального середовища, формуванні конкурентних відносин, кооперації та формуванні фінансово-економічних та торговельних зв'язків, розвитку міжгалузевої та міжфункціональної взаємодії, задоволенні споживчих потреб населення, зайнятості та розвитку ринку праці, розбудові соціальної інфраструктури та підвищенні якості соціальних послуг, зростання якості життя населення.

Подальші наукові дослідження за цією проблематикою мають стосуватися обґрунтування концептуальних засад регіональної регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку.

Література

1. Збаразька Л.О. Внутрішній ринок України: проблеми і стратегії розвитку / Л.О. Збаразька // Наукові праці ДонНУ : зб. наук. праць. – Сер.: Економічна. – 2003. – Вип. 68. – С. 18-25.
2. Лагутін В.Д. Внутрішній ринок споживчих товарів: теорія розвитку і регулювання : монографія / В.Д. Лагутін. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2008. – С. – 327 с.
3. Покатаєва О.В. Державне регулювання трансформації торговельно-економічних відносин: інституціональний підхід : монографія / О.В. Покатаєва. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2009. – 408 с.

4. Пустовойт О. Внутрішній ринок України: потенційні та реальні можливості впливу на економічне зростання / О. Пустовойт // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2007. – № 3. – С. 50-58.

5. Сакун А.Ж. Формування галузевого ринку України / А.Ж. Сакун, С.М. Севрюкова. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/231.pdf>.

6. Точилін В.О. Галузеві ринки: оцінка стану та перспективи розвитку / В.О. Точилін, В.І. Голиков, О.О. Лапко, В.І. Федін / за ред. В.О. Точиліна. – К. : Вид-во Ін-ту екон. прогнозування, 2004. – 78 с.

Павлюк Л.І. Теоретико-методические особенности функционирования внутреннего рынка региона

Проанализированы подходы к теоретическому обоснованию сущности внутреннего рынка региона. Отображен авторский подход к определению понятия внутреннего рынка. Определена социальная и экономическая роль внутреннего рынка, а также его место в системе социально-экономического развития региона. Проанализированы особенности государственной и региональной политики регулирования развития внутреннего рынка. Определены субъекты регулирования и основополагающие принципы региональной политики управления развитием внутреннего рынка. Охарактеризованы элементы среды развития внутреннего рынка. Определены функции совокупного спроса и совокупного предложения моделирования функционирования внутреннего рынка региона.

Ключевые слова: внутренний рынок, аспекты функционирования, теоретико-методические принципы, региональная политика.

Pavlyuck L.I. Some Theoretical and Methodical Aspects of Region Internal Market Functioning

The theoretical foundation of the region internal market essence is analysed. The author's view of the determination of internal market concept is represented. The social and economic role of internal market, and also its place in the system of socio-economic region development is analysed. Some features of public and regional internal market development adjusting policy are studied. Subjects and fundamental principles of management internal market development of regional policy are defined. Some elements of internal market environment development are described. Functions of the combined demand and aggregate supply of region internal market functioning design are outlined.

Key words: internal market, aspects of functioning, theoretical and methodical principles, regional policy.

УДК [338.45:622]:339.137:330.837

Здобувач І.С. Почтарук¹ –

Інститут РД ім. М.І. Долішнього НАН України

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Розглянуто фактори впливу на функціонування підприємств вугільної галузі. Проаналізовано стан та особливості функціонування вугільної промисловості регіону, досліджено динаміку основних показників функціонування вугільної промисловості Західного регіону України. Окреслено інституційне забезпечення конкурентоспроможності вугільної промисловості в Україні. Доведено необхідність розроблення ефективної системи заходів щодо розвитку вугільної промисловості регіону, яке потрібно здійснювати з обов'язковим урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на її функціонування та, відповідно, на рівень її конкурентоспроможності.

¹ Наук. керівник: Жук Петро Володимирович, к.е.н., старший науковий співробітник, ДП "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України"

Ключові слова: вугільна промисловість, Львівсько-Волинський вугільний басейн, регіон, фактори впливу, інституційне забезпечення.

Постановка проблеми. Усі суб'єкти ринкових відносин перебувають під дією багатьох різних сил, вплив яких сприяє чи перешкоджає його активній діяльності. Розроблення ефективної системи заходів щодо розвитку вугільної промисловості регіону потрібно здійснювати з обов'язковим урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на її функціонування та, відповідно, на рівень її конкурентоспроможності.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням розвитку вугільної промисловості в Україні приділили багато уваги у своїх працях такі науковці, як О. Амоша, В. Вербиченко, О. Власюк, В. Дубницький, П. Жук, В. Кравців, Ю. Огаренко, С. Писаренко, П. Пономаренко, В. Радченко, М. Чумаченко, Е. Чуприна, І. Ширнін, С. Янко та ін.

Мета дослідження – інституційне забезпечення конкурентоспроможності вугільної промисловості в Україні.

Виклад основного матеріалу. Під фактором конкурентоспроможності об'єкта розуміють умову, явище чи процес, що безпосередньо впливає на формування його конкурентних переваг (підприємства, об'єднання підприємств, галузі, регіону, країни).

Враховуючи різні підходи науковців до визначення та класифікації факторів впливу на конкурентоспроможність того чи іншого об'єкта, пропонуємо групування факторів підвищення конкурентоспроможності вугільної промисловості регіону за рівнями ієрархії управління економікою (рис.).

Запропонований підхід передбачає поділ цих факторів на 3 групи: 1) макроекономічного впливу; 2) мезоекономічного впливу; 3) мікроекономічного впливу. Зображена на рисунку схема містить перелік основних сил, що впливають на діяльність українських шахт та визначають їх конкурентоспроможність. Проте схожа сукупність факторів впливу більшою чи меншою мірою притаманна багатьом галузям промисловості, кожна з яких має свою специфіку та особливості розвитку. У контексті дослідження зосередимо нашу увагу на факторах першої та другої груп.

Фактори першої групи не підлягають безпосередньому впливу суб'єктів вугільного ринку, а визначаються політикою держави та ринковим середовищем у ній. Їх можна вважати ключовими щодо впливу на діяльність підприємств вугільної галузі України.

До основних факторів цієї групи належать:

1. Нормативно-правове регулювання вугільної промисловості, що має прямий вплив на функціонування та рівень конкурентоспроможності її підприємств. Статті законів України, укази Президента, постанови, розпорядження і накази Кабінету Міністрів, Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, профільних відомств та інші нормативно-правові акти регламентують діяльність вугільних підприємств, забезпечуючи їм правову, економічну та організаційну базу виробництва, транспортування, збагачення, зберігання, реалізації, експортування, імпортування вугільної продукції.

2. Ефективна загальнонаціональна стратегія та дієві локальні програми розвитку вугільної галузі, які відіграють вагомую роль у посиленні конкурентоспроможності цього пріоритетного сектору промисловості України. Сьогодні основні засади розвитку національної вугільної галузі викладено у державних програмах: "Енергетичній стратегії України до 2030 р." та "Державній цільовій економічній програмі енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 рр.", проте вони є дещо декларативними та не містять реальних заходів щодо оптимізації використання ресурсів, зниження собівартості й підвищення конкурентоспроможності національного вугілля.
3. Ціна вугільної товарної продукції. Ця макроекономічна категорія формується, в основному, внаслідок взаємодії попиту та пропозиції на конкретний товар, проте національному вугільному ринку притаманні певні особливості.

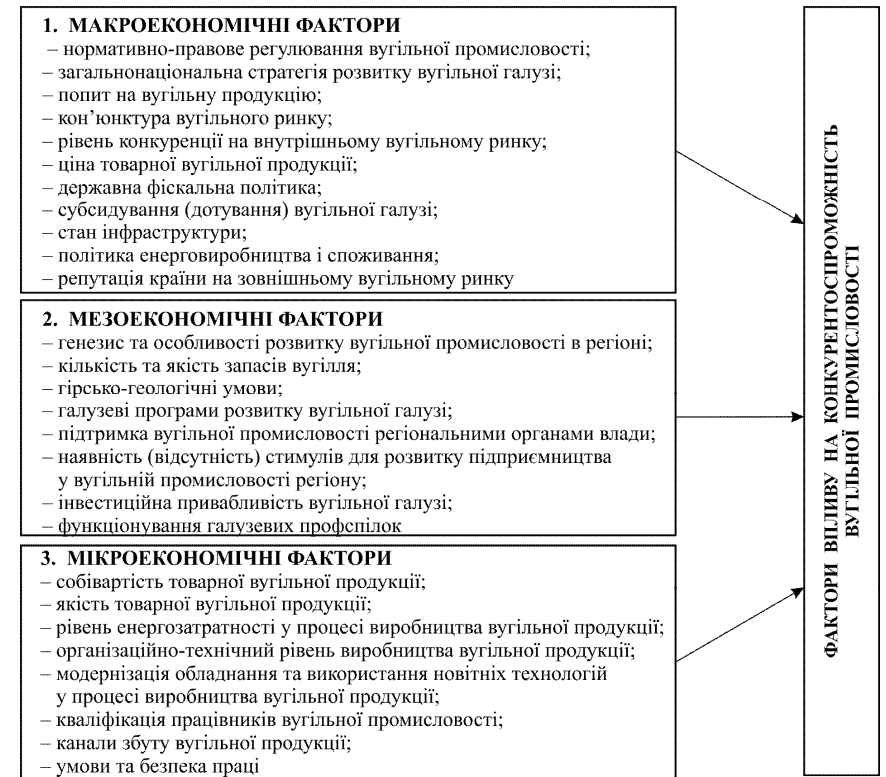

Рис. Фактори підвищення конкурентоспроможності вугільної промисловості регіону (авторська розробка)

За часів існування планової економіки ціни на вугілля розраховували та встановлювали Державний комітет цін СРСР і фіксували у прейскуранті, що діяло протягом багатьох років. Сьогодні, в умовах ринкової економіки, повинні бути дієві "вільні" ціни на вугілля, в основу яких покладені затрати на всіх стадіях

виробництва вугілля – від видобування сировини до готової товарної вугільної продукції та, відповідно, додана вартість виробників. Проте ціни на вугілля навіть не забезпечують відшкодування операційних витрат, не говорячи вже про витрати на ремонт, обслуговування та капітальні інвестиції [1, с. 15]. З даних табл. видно, що у 2008-2013 р. ціна 1 т вугілля на шахтах Львівсько-Волинського вугільного басейну була нижчою від її собівартості (до 2012 р., крім ДВАТ "Шахта "Надія"). Так, на ДП "Львіввугілля" у 2008 р. ціна 1 т вугільної продукції становила 320,7 грн, а собівартість – 521,7 грн, у 2013 р. відповідно – 534,8 грн та 1850,4 грн. На ДП "Волиньвугілля" у 2008 р. ціна 1 т вугільної продукції становила тільки 296,8 грн, а собівартість – 561,4 грн, у 2013 р. – 490,6 грн та 2251,6 грн відповідно.

Табл. Динаміка основних показників функціонування вугільної промисловості Західного регіону України у 2008-2013 рр. *

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1	2	3	4	5	6	7
Обсяги видобутку вугілля, тис. т	ДП "Волиньвугілля"					
	574,2	476,0	577,7	550,2	392,6	376,5
	ДП "Львіввугілля"					
	2852,3	2503,2	2332,4	2069,4	1780	1341,2
	ДВАТ "Шахта "Надія"					
	253	250	294	290	184	168,5
Зольність видобутого вугілля, %	ДП "Волиньвугілля"					
	38,1	38,2	38,3	39,2	42,5	46,7
	ДП "Львіввугілля"					
	50,1	47,3	49,7	53,5	52,7	45,8
	ДВАТ "Шахта "Надія"					
	22,8	21,8	24,2	25,4	23,2	–
Обсяги готової товарної продукції, тис. т	ДП "Волиньвугілля"					
	526,3	405,8	496,1	461,3	209,7	213
	ДП "Львіввугілля"					
	1409,8	1314,1	1042,3	740,9	579,3	712,3
	ДВАТ "Шахта "Надія"					
	246,5	245,4	289,7	278,4	175,4	164,7
Ціна 1 т товарного вугілля, грн	ДП "Волиньвугілля"					
	296,8	332,2	378,2	442,1	497,1	490,6
	ДП "Львіввугілля"					
	320,7	447,0	487,1	610,8	595,5	534,8
	ДВАТ "Шахта "Надія"					
	467,7	547,1	625,5	764,4	591,5	641,1
Собівартість 1 т товарної вугільної продукції, грн	ДП "Волиньвугілля"					
	561,4	682,5	694,4	937,7	2462,4	2251,6
	ДП "Львіввугілля"					
	521,7	641,6	861,4	1528,1	1975,3	1850,4
	ДВАТ "Шахта "Надія"					
	362,6	471,4	518,5	668,0	820,3	–
Собівартість товарної вугільної продукції, тис. грн	ДП "Волиньвугілля"					
	295 451	276 969	344488	432542	446189	472610
	ДП "Львіввугілля"					
	735422,2	843074,0	897837,2	1132161,8	1144291,2	1318039,9
	ДВАТ "Шахта "Надія"					
	89379	115675	150804	185967	143880	–

Загальна кількість персоналу шахти, осіб	ДП "Волиньвугілля"					
	3945	3830	3802	3871	3729	3494
	ДП "Львіввугілля"					
	11200	11019	10816	10736	10852	10518
Середньомісячна продуктивність праці робітників з видобутку вугілля, т/міс.	ДВАТ "Шахта "Надія"					
	1076	1112	1153	1170	1084	997
	ДП "Волиньвугілля"					
	15,7	13,5	16,7	16,1	12	12,3
Середньомісячна заробітна плата робітника з видобутку вугілля, грн	ДП "Львіввугілля"					
	32,1	29,3	28,6	25,3	21,3	16,4
	ДВАТ "Шахта "Надія"					
	27,7	26,1	29,7	28,6	19,7	19,9
Середньомісячна заробітна плата робітника з видобутку вугілля, грн	ДП "Волиньвугілля"					
	2834,7	2968,7	3455,2	4560,9	4949,8	5568,3
	ДП "Львіввугілля"					
	2645,4	2883,7	3312,4	4226,3	5088,6	5404,3
	ДВАТ "Шахта "Надія"					
	4222,71	4846,5	6054,3	7500,7	6337	–

* Джерело: складено автором за даними [2-4].

Важливо зазначити, що простежується тенденція до збільшення цієї різниці:

- на ДП "Львіввугілля" у 2008 р. ціна 1 т вугільної продукції становила 61,5 % від собівартості, у 2010 р. – 56,5 %, у 2011 р. – 40 %, а в 2013 р. – 28,9 %;
- на ДП "Волиньвугілля" у 2008 р. ціна 1 т вугільної продукції становила 52,9 % від собівартості, у 2009 р. – 48,7 %, у 2011 р. – 47,1 %, а в 2013 р. – 21,8 %.

Експерти Міжнародної енергетичної агенції вважають, що викривлення ціни на вугілля відбувається внаслідок субсидування вугільної галузі, державних паливних асигнувань та впливу приватних монопольних покупців [5]. Фахівці Центру Разумкова, базуючись на ґрунтовних дослідженнях, доводять, що приватні посередницькі компанії за допомогою органів державної виконавчої влади монополізували ринок продажу вугілля та ринок постачання гірничошахтного обладнання та матеріалів, що й зумовило такий стан у галузі [6].

Для виведення національного вугільного сектору із стагнації необхідною передумовою є встановлення ринкової ціни на вугілля. Однак аналітики Центру Разумкова припускають, що саме можливість отримувати "надприбутки", якою володіють потужні приватні компанії, пов'язані з органами державної влади, є головною причиною неефективності спроб впровадження як у вугільну галузь, так і в міжгалузеві відносини прозорих ринкових механізмів та легальної приватизації".

4. Державна фіскальна політика. Має велике значення для кожного суб'єкта ринкових відносин. Посилення податкового тиску погіршує господарську діяльність підприємств, а відповідно, зменшення податків чи податкові канікули часто є поштовхом до підвищення їх конкурентоспроможності, адже вільні фінансові ресурси підприємство може задіяти для поліпшення техніко-технологічного стану чи залучити їх в обіг.

Відповідно до напрямів бюджетної політики України, що ґрунтується на положеннях Програми економічних реформ на 2010-2014 рр. "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" та Концепції Дер-

жавної програми економічного і соціального розвитку України [7], вугільний сектор належить до базових галузей економіки та користується дотаціями, проте ведеться робота над переходом від системи надання дотацій до системи самокупності виробництва. Наявні також зловживання рентабельних вугільних підприємств, які на рівні із збитковими користуються пільгами.

5. Одним із ключових критеріїв для діагностики стану конкурентоспроможності є рівень розвитку інфраструктури. Після багаторічної стагнації вугільна галузь вимагає термінового покращання її інфраструктури. Проте ці питання пов'язані з досить гострими проблемами стабільності фінансових потоків у галузі, оскільки вона завжди була дотаційною.

До другої групи запропонованої схеми (див. рис.) входять фактори мезорівня, які мають прямий вплив на функціонування вугільної промисловості. Відомо, що не кожен регіон України має запаси вугільної сировини. Основні поклади національного вугілля зосереджені у Донецькій, Луганській та Дніпропетровській обл. (до 95%), а також незначні поклади вугілля є на території Львівської, Волинської, Закарпатської, Харківської і Полтавської обл. [8, с. 8; 12]. Майже все рядове вугілля басейну (крім вугілля ДВАТ "Шахта "Надія") надходить на збагачувальну фабрику ПАТ "Львівська вугільна компанія" для перероблення, а реалізація його відбувається за двома схемами: 1) укладанням "прямих" договорів між вугледобувними підприємствами і споживачами; 2) через оператора оптового ринку вугільної продукції – державне підприємство "Вугілля України".

Для ефективного функціонування вугільної галузі важливе значення має наявність галузевих програм її розвитку. Такі програми в основному є складовими довгострокових загальнодержавних економічних програм, і для їх дієвості важливим є залучення до їх розроблення та реалізації безпосередніх практичних учасників вугільної промисловості. Вагомою участю в розвитку галузі також наділені професійні спілки. У високорозвинених країнах світу вони є ефективними захисниками інтересів учасників ринку [9]. До національних професійних об'єднань вугледобувного сектору належать: Всеукраїнське галузеве об'єднання організацій роботодавців вугільної промисловості; Професійна спілка працівників вугільної промисловості України; Незалежна професійна спілка гірників України.

Висновки. Відтак, важливо зазначити, що в сучасних проблемних умовах функціонування вугільної галузі необхідно розробляти дієву систему заходів щодо посилення її розвитку та механізми щодо оптимізації наявних ресурсів та удосконалення інституційного середовища вугільної галузі.

Література

1. Проблеми вугільної промисловості України та викиди парникових газів від видобутку й споживання вугілля: аналіт. доп. / за заг. ред. О. Пласюка. – К., 2010. – 54 с.
2. Річні звіти діяльності ДП "Львіввугілля" у 2011 р., 2012 р., 2013 р.
3. Річні звіти діяльності ДВАТ "Шахта "Надія" у 2011 р., 2012 р., 2013 р.
4. Річні звіти діяльності ДП "Волиньвугілля" у 2011 р., 2012 р., 2013 р.
5. Україна: огляд енергетичної політики / OSCP, 2006. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Ukraine2006UKR.pdf>

6. Реструктуризація вугільної промисловості: наміри та результати / Центр Разумкова. Журнал "Національна безпека і оборона". – 2003. – № 8. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ucerps.org/ukr/journal_pos.php?y=2003&cat=8&pos=130

7. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf

8. Вугільна промисловість України, її значення, особливості розміщення, сучасний стан та перспективи розвитку. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://uchebnik-besplatno.com/natsionalnaya-ekonomika-uchebnik/vugilna-promislovist-ukrajini-jiji-znachennya.html>

9. Антонюк Г.Я. Механізм забезпечення конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі в умовах євроінтеграції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Г.Я. Антонюк. – Львів: [Б.в.], 2009. – 20 с.

Почтарук І.С. Институционное обеспечение конкурентоспособности угольной промышленности Украины

Рассмотрены факторы влияния на функционирование предприятий угольной отрасли. Проанализировано состояние и особенности функционирования угольной промышленности региона, исследована динамика основных показателей функционирования угольной промышленности Западного региона Украины. Очерчено институционное обеспечение конкурентоспособности угольной промышленности в Украине. Доказана необходимость разработки эффективной системы мероприятий по развитию угольной промышленности региона, которая должна осуществляться с обязательным учетом внешних и внутренних факторов влияния на ее функционирование и, соответственно, на уровень ее конкурентоспособности.

Ключевые слова: угольная промышленность, Львовско-Волинский угольный бассейн, регион, факторы влияния, институционное обеспечение.

Pochtaruk I.S. The Regulation of Competitiveness Providing of Coal Industry in Ukraine

The factors of influence on functioning of coal industry enterprises are considered. The state and features of functioning of the region's coal industry are analysed. The dynamics of basic indexes of functioning of coal industry of the Western region of Ukraine is investigated. Some regulations for competitiveness providing of coal industry in Ukraine are outlined. The necessity for the development of the effective system of measures is proved concerning the development of coal industry of the region that should be carried out with the obligatory account of external and internal factors of influence on its functioning and, accordingly, on the level of its competitiveness.

Key words: coal industry, Lviv-Volyn coal basin, region, factors of influence, regulations providing.

УДК 658.27

*Проф. С.Й. Сажинець, канд. екон. наук;
аспір. В.Я. Ладнюк – НУ "Львівська політехніка"*

ФОРМУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ВАРТОСТІ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто методичні підходи щодо встановлення величини амортизаційної вартості необоротних активів при їх зарахуванні на баланс промислового підприємства. Охарактеризовано порядок визначення теперішньої вартості майбутніх доходів від ліквідації необоротних активів, наведено методу визначення загальної величини ліквідаційних витрат. Висвітлено порядок формування прямих витрат на роботу механізмів та персоналу, яких необхідно задіяти для виконання ліквідаційних робіт, інших прямих та загальнопромислових витрат. Розроблено форму розрахунку амортизаційної та ліквідаційної видів вартості необоротних активів.

Ключові слова: амортизація, амортизаційна вартість, ліквідаційна вартість, малопідприємстві, нематеріальні активи, необоротні активи, основні засоби.